

התורה נמשלה למים

כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה: 'כי הוא חייך וארך ימך' - כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה - על אחת כמה וכמה" (ברכות סא ע"ב).

3. "דורשי רשומות אמרו: 'ולא מצאו מים' - דברי תורה שנמשלו למים. ומניין שנמשלו למים, שנאמר: 'הוי כל צמא לכו למים' (ישעיה נ"ה, א); לפי שפרשו מדברי תורה שלשת ימים לכך מדרו. ולכך התקינו להם הנביאים והזקנים שיהיו קורין בתורה בשבת בשני ובחמישי. הא כיצד? קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין בשלישי וברביעי וקורין בחמישי ומפסיקין בערב שבת" (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח מסכתא דויסע פרשה א).

4. "הסיבות האוסרות לפתוח את ההוראה במטפיסיקה, להצביע על מה שראוי להצביע עליו ולהציג זאת בפני ההמון, הן חמש. הסיבה הראשונה היא הקושי של העניין בעצמו, דקותו ועמקותו. הוא אמר: 'רחוק מה שהיה ועמק עמק מי ימצאנו' (קהלת ז', כד), ונאמר: 'והחכמה מאין תמצא' (איוב כ"ח, יב). ואין ראוי להתחיל בהוראה בקשה ביותר ובעמוק ביותר להבנה. מהמשלים המפורסמים ביותר בעדנתו לדמות את החוכמה למים. הם, עליהם השלום, הבהירו במשל זה עניינים שונים. מכללם שמי שיודע לשחות מוציא פנינים מקרקע הים, ומי שאינו יודע לשחות טובע. לכן יעסוק בשחייה רק מי שהתאמן ללמוד אותה" (מורה נבוכים ח"א, פרק לד).

5. "יש מדעים שהם צפונים בלבנות החכמים כדבר האצור והמוסתר. אם יעלימוהו - לא ישיגהו אדם, ואם יגלוהו - לא ייעלם לשום אדם כנותם בו. וזה כעין מאמר החכם: 'מים עמוקים בלב איש ואיש תבונה ידלנה' (משלי כ', ה). כלומר, שהמדע [= החכמה] אצור ומעודד בטבע כל אדם ובכוח בינתו כמים האצורים במעמקי האדמה; והמבין והמשכיל ישתדל לחקור על מה שיש בכוחו ובמצפנו מן המדע, עד שיגיע אליו ויגלוהו וישאב מעצמו, כמו שמחפשים אחר המים שבעמקי האדמה" (חובות הלבבות, מהד' הרב קאפח, הקדמה).

1. "נמשלו דברי תורה במים ביין בשמן בדבש וחלב. במים (ישעיה נ"ה): 'הוי כל צמא לכו למים'; מה מים מסוף העולם ועד סופו... כך תורה מסוף העולם ועד סופו... מה מים חיים לעולם... כך תורה חיים לעולם... מה מים מן השמים... כך תורה מן השמים... מה המים בקולי קולות, שנאמר (תהלים כ"ט): 'קול ה' על המים', כך תורה בקולי קולות, שנאמר (שמות י"ט): 'ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים'; מה המים משיבין הנפש... כך תורה, שנאמר (תהלים י"ט): 'תורת ה' תמימה משיבת נפש'; מה המים מטהרים את האדם מטומאה... כך תורה מטהרת הטמא מטומאתו, שנאמר (תהלים י"ב): 'אמרות ה' אמרות טהורות'; ומה המים מטהרים הגוף, שנאמר (ויקרא י"ד): 'ורחץ את בשרו במים', כך תורה מטהרת הגוף, שנאמר (תהלים קי"ט): 'צרופה אמרתך מאד'... ומה מים יורדין טיפין טיפין ונעשית נחלים נחלים, כך תורה, אדם למד ב' הלכות היום וב' למחר עד שנעשה כנחל נובע; מה מים אם אין אדם צמא אינה ערבה בגופו, כך תורה אם אין אדם עיף בה אינה ערבה בגופו; ומה המים מניחין מקום גבוה והולכים במקום נמוך כך תורה מנחת מי שדעתו גבוהה עליו ומדבקה במי שדעתו נמוכה עליו; ומה מים אין מתקיימין בכלי כסף וזהב אלא בירוד שבכלים, כך תורה אין מתקיימת אלא במי שעושה עצמו ככלי חרס; ומה מים אין אדם גדול מתבייש לומר לקטן השקיני מים, כך דברי תורה אין הגדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק אחד דבר אחד או פסוק אחד ואפילו אות אחת; ומה מים כשאין אדם יודע לשוט בהן סוף שהוא מתבלע, כך דברי תורה, אם אין אדם יודע לשוט בהן ולהורות בהן סוף שהוא מתבלע... א"ר חמא בר עוקבא: מה המים מגדלין את הצמחים כך דברי תורה מגדלין את כל מי שהוא עמל בהן כל צרכן" (שיר השירים רבה פרשה א', ג).

2. "פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות רבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה - לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדורו אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתנתנו על אחת

6. "שתי בחינות דלעיל בתלמוד תורה הגדירו חז"ל באמרם בכמה מקומות שהתורה נמשלה למים ולאש; למים - שהם מטהרים באופן חיצוני; ולאש, שהיא מתיכה ומשנה ומחדשת את הכלי לגמרי.

בטהרה על ידי מים יש אופנים שונים... הרמז בעניין הטבילה הוא, כי צריך האדם להיכנס כולו לתוך מי התורה, ואם נשאר בחוץ אפילו חוט השערה לא עלתה לו טבילה. ויש גם דין חציצה, כשנכנס כולו במים - בתורה - אך הכניס עמו גם משהו מבחוץ - הרי זה חוצץ" (מכתב מאליהו ג, עמ' 60).

7. "שהתורה נמשלה למים; וזהו כי המידות הרעות הנטועות בנפש האדם, כמו תאוה, גאווה, קנאה, שנאה, אלו הן מידות של חמימות ומשולים לאש, והתורה מכבה את כל חמימות האדם במידות הרעות. אמנם התורה נמשלה גם לאש, שנאמר: 'הלא כה דברי כאש', וזהו בחוס הרוחני: תאוה - יש תאוה לטוב... גאווה - 'ויגבה לבו בדרכי ה'', קנאה - 'קנאת סופרים תרבה חכמה', שנאה - 'הלא משנאיך ה' אשנא'. אבל האש של מידות הרעות זהו באש החומרי, ואש זה מכבה התורה שנמשלה למים" (הקדמת אבן האזל קדשים).

8. "אין החומר מזדכך כי אם ע"י מצוות מעשיות דווקא... משא"כ כשירבה המדרש והחכמה לדעת ולא המעשה, יהיה חכמתו מרובה ממעשיו, ולא די שלא יתקן אלא אדרבה והופכתו על פניו כנזכר... וכמאמר: 'כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו', ולא דרך כלל אמרו, אלא אפילו אם ירבה לדעת תוכחות ומוסר חכמה ודעת אך להנצל מאותו תאוה, ולא ירבה במצוות אותו אבר המיוחד לאותו תאוה, גם כן מזיק יותר בחכמתו... והעניין הוא שהתורה [והחכמה] נמשלו למים, שמשתנים בצורת הכלי שהם בתוכה, אם מרובעת או עגולה, כן התורה והחכמה משתנים באדם אם טוב ואם רע במדותיו, שהוא דרך התפשטותו בגוף האדם על ידי המדות" (פרי הארץ, פרשת נשא).

9. "בשעה שבא דוד לחפור תימליוסים של בית המקדש חפר חמש עשר מאוון דאמין ולא אשכח תהומא, ובסופא אשכח חד עציץ ובעא מירמייתיה, אמר ליה: לית את יכיל. אמר ליה: למה? אמר ליה: דנא הכא כביש על תהומא. אמר ליה: ומן אימת את הכא? אמר ליה: מן שעתא דשמע רחמנא קליה בסיני 'אנכי ה' אלוהיך' רעדת ארעא ושקועת ואנא יהיב הכא כביש על תהומא. אף על גב כן לא שמע ליה. כיון דרימיה סליק תהומא ובעא מטפא עלמא" (ירושלמי סנהדרין פ"ה ב).